

MÓZES AMBRUS¹**Politikai erőszak és terrorizmus a XIX. századi Amerikai Egyesült Államokban****Political Violence and Terrorism in the 19th Century USA****Absztrakt**

Bár a mai sajtó tévesen gyakran megkongatja a vészharangot, hogy napjaink politikai elemeket sem nélkülöző erőszakhulláma akár az Amerikai Egyesült Államok szétesését is okozhatja. A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy bemutasson, egy olyan időszakot, amikor az USA különböző szegmensei közötti megoldhatatlan feszültség egy pusztító polgárháborúba taszította, amely örökségét a mai napig vitatott az Amerikai Egyesült Államokban.

Kulcsszavak: erőszak, politika, rabszolgaság, terrorizmus, USA

Abstract

Although the contemporary American press frequently suggest the the current wave of politically motivated case of violence might at one day tear the country apart but this seems unlikely in our current circumstances. Instead of the present the paper focuses on a period in the 19th century when sectional strife between the various regions of the USA led to devastating civil war which still asks a few valid question from us in the 21st century.

Key words: politics, slavery, terrorism, USA, violence

1881. május 30-án a nyugat-virginiai Harper's Ferry-ben működő Storer College alapításának 14. évfordulója alkalmából a városba érkezett a rabszolgaság eltörléséért küzdő abolitionista mozgalom egyik legismertebb fekete tagja Frederick Douglass, hogy

¹Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz - National University of Public Service Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: ambrusynev@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6309-8250

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

megemlékezzen John Brownról, a mozgalom legismertebb mártírjáról. E beszédben Douglass így emlékezett: „Bár több mint húsz év telt el a (a John Brown által vezetett – a szerző kiegészítése) Harper’s Ferry elleni rajtaütés óta, és azóta az egész nemzet is megharcolt ugyanazért a célért, amiért John Brown és a rabszolgaság elleni küzdelem egyik legnagyobb tábornoka is ült már az elnöki székben. Ennek ellenére még túl kevés idő telt el a rabszolgaság megszűnése és John Brown halála óta, hogy ráébredhessünk arra a tényre, hogy mennyire tiszta hős és mártír is volt ő.”² E tanulmány szerzője bízik abban, hogy a fenti beszéd elhangzása óta eltelt 136 év már elegendő távolságot jelent ahhoz, hogy kiderülhessen, John Brown tényleg az a tiszta hős vagy mártír volt-e, ahogy őt Frederick Douglass és sokan mások lefestették vagy a XXI. század második évtizedében egy teljesen másik kategóriába kell besorolni az általa elkövetett cselekedeteket.

EGY ALKOTMÁNYOS KOMPROMISSZUM – A RABSZOLGATARTÓK ALKOTMÁNYA?

A rabszolgasággal kapcsolatos politikai küzdelem szinte egyidős az Amerikai Egyesült Államokkal, hiszen a rabszolgatartó államok már Konföderációs Cikkelyeknek, az új állam első alaptörvényének elfogadásakor is ragaszkodtak különleges vagyontárgyaiknak, azaz a rabszolgaság intézményének, alkotmányos szintű védelméhez. Azonban 1786-ra az alig tízéves Amerikai Egyesült Államok politikai elitje ráébredt arra, hogyha továbbra is a Konföderációs Cikkelyek előírásait követik, akkor az állam vagy hosszú évtizedekig vegetálni fog vagy pedig akár széthullhat.³

Az egyik utolsó cseppet a pohárban egy 1786-ban kirobbant felkelés jelentette, amikor Massachusetts államban Daniel Shays és 4 000 embere fegyveresen próbálta orvosolni a Konföderációs Cikkelyekből eredeztethető pénzügyi és politikai sérelmeit. Bár a mozgalom nem érte el a kitűzött céljait, hiszen azt a massachusetts-i milícia könnyedén leverte, ám a Shays-felkelés mégis fontos szerepet játszott az amerikai történelem alakulásában. Ugyanis ez volt az egyik olyan esemény, ami meggyőzte George Washingtonot arról, hogy a nemzet érdekében vissza kell térnie a politikai életbe és a felkelés fontos szerepet játszott a Konföderációs Cikkelyeket leváltó új amerikai alkotmány megszületéséhez vezető úton is.⁴

A független USA történetének első tíz évének tapasztalata alapján az új alkotmány megalkotói új alapokra kívánták helyezni a szövetségi kormányzat működését. Az alkotmány megfogalmazói tisztában voltak azzal, hogy az új alkotmánynak tartalmaznia kellett a déli államok legfontosabb követelését, azt, hogy a szövetségi kormányzatnak

²DOUGLASS, Frederick (1881) John Brown: An address by Frederick Douglass, at the fourteenth anniversary of Storer college, Harper’s Ferry, West Virginia, May 30, 1881 Forrás: [http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/murray:@field\(DOCID+@lit{lcrbmprt2309div1}\)](http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/murray:@field(DOCID+@lit{lcrbmprt2309div1})) (2017.09.18.)

³VAN CLEVE, George William: A Slaveholders’ Union Slavery, Politics, and the Constitution in the Early American Republic. The University of Chicago Press. Chicago London, 2010. 113.

⁴BRYAN, Daniel: Are the Causes of Shays’ Rebellion Fairly Portrayed? 2012. Forrás: <https://www.americanhistoryusa.com/are-causes-of-shays-rebellion-fairly-portrayed/> (2017.10.12.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

felhatalmazást kellett adni egy olyan szövetségi fegyveres erő felállítására és fenntartására, ami egyszerre volt képes az ország területi integritásának megővésére és a kontinensen való további terjeszkedés elősegítésére.

Az északi államok ellenben az volt a fontos, hogy új alkotmány tegye lehetővé az elnök számára a kereskedelem hatékony szabályozását. Ugyanis közvetlen adók hiányában szinte kizárólag csak a külkereskedelemből kivetett vámokból és illetékekből lehetett finanszírozni az összes állami kiadást. Azonban egy, a külkereskedelem szabályozására felhatalmazott központi kormányzat könnyedén ellehetetleníthette a déli gazdaság fejlődéséhez nélkülözhetetlennek tartott rabszolga-kereskedelmet, ezért a Konföderációs Cikkelyekhez hasonlóan ők alkotmányos garanciákat kértek a rabszolgaság intézményének fennmaradásához.⁵

A fenti problémára az egyik biztosítékot az új alkotmány által kialakított kétkamarás törvényhozás jelentette, amelynek felsőházában, a Szenátusban, minden egyes állam 2-2, a tagállamok törvényhozása által megválasztott képviselővel rendelkezett, amely a kisebb lakosságú, zömmel északi államok számára volt előnyös. A Szenátussal szemben a törvényhozás alsó háza, a Képviselőház esetében, az alkotmány 1 cikkének 2. paragrafusa a következőképpen határozta meg a képviselők számát: „A képviselőket és a közvetlen adókat az Unió részét alkotó államok között számarányuknak megfelelően kell elosztani, amelyet úgy kell meghatározni, hogy a szabad személyek számához, beértve a bizonyos számú évig szolgálat teljesítésére kötelezett személyeket, de nem értve bele az adót nem fizető indiánokat, hozzáadják minden egyéb személy számának háromötödét.”⁶

Nagyon fontos kiemelni azt, hogy a fenti 3/5-ös kompromisszumnak nevezett megoldás elfogadását, amelynek alapját nem az egyes államok lakossága, hanem azok gazdagsága szolgáltatta mind a két fél előnyösnek tekintette, hiszen a politikai előnyökért cserébe a külkereskedelem adóztatása jelentős terheket vett le az északi államok válláról. Azonban hosszú távon a megállapodás a rabszolgatartó államoknak volt kedvező, mivel ez egészen az amerikai polgárháború kirobbanásáig lehetővé tette a rabszolgaság intézményének hatékony politikai védelmét és az USA terjeszkedésének a dél számára kedvező módon történő irányítását.⁷

A rabszolgatartó államoknak azonban tudomásul kellett venniük azt, hogy a szövetségi kormányzat a kereskedelem szabályozása kapcsán akár azonnal betilthatta volna a rabszolga-kereskedelemből kivetett adókat. Ám az alkotmány megalkotása során hamar egyértelművé vált, hogy ettől a déli államoknak nem kellett túlzottan tartaniuk, hiszen az alapító atyák szinte vita tettek alkotmányba foglalt ígéretet arra, hogy 21 évig semmilyen módon nem fogják korlátozni a rabszolga-kereskedelem intézményét.⁸

⁵ Van Cleve (2010) 113.

⁶ Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (1787) Forrás: http://zskflnk.uw.hu/nk/usa__alkotmany.pdf (2017.10.07.)

⁷ Van Cleve (2010) 116.

⁸ Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (1787) Forrás: http://zskflnk.uw.hu/nk/usa__alkotmany.pdf (2017.10.07.) (2017.10.09.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

Az USA alkotmányának foglalkozni kellett a rabszolgák az Amerikai Egyesült Államokban betöltött jogi státusával is, hiszen rájuk az unió minden egyes államában más-más jogszabályok vonatkoztak. A törvényalkotók e probléma orvoslására két megoldást találtak, tudomásul vették azt, hogy az USA területén élő feketék jogállását az határozta meg, hogy melyik szövetségi államban éltek. A tagállami szabályozás automatikus elfogadása azonban fenyegethette volna a rabszolgatartó államok stabilitását és vagyonbiztonságát, hiszen ha államba bíróságai elfogadták a Somerset-precedens⁹ érvényességét, akkor minden az adott államba szökött vagy oda a tulajdonosa által behozott rabszolga azonnal szabadabbá vált volna. A probléma orvoslására szinte vita nélkül egy olyan paragrafussal egészítették ki az alkotmány szövegét, amely magánjogi kötelességgé tette a szökött rabszolgák eredeti tulajdonosaiknak történő visszaszolgáltatását.¹⁰

Az alkotmány elfogadásával párhuzamosan még egy hatalmas kérdésben kellett megállapodni a szövetségi államok képviselőinek, hogy pontosan mi legyen a sorsa az Appalache-hegység és a Mississippi közti területeknek, amelyekről az 1783-as párizsi békeszerződésben az Egyesült Királyság lemondott az Amerikai Egyesült Államok javára. A kérdés azért volt problematikus, mert 1787-re az Appalache-hegység és a Mississippi közti területeken már közel 100 000 déli államból származó telepes és rabszolga, így nem volt alaptalan az a feltételezés, hogy az itt létrehozandó államok rabszolgatartó államokként csatlakoznak majd az USA-hoz, ami felboríthatta az alkotmány által éppen megteremtett kényes politikai egyensúlyt.¹¹

A probléma egyik megoldását egy újabb, az északi és dél közötti kompromisszum tette lehetővé, amiben az északi államok vállalták, hogy nem fogják akadályozni azt, hogy Ohio folyótól délre lévő területek rabszolgatartó államokként csatlakozhassanak az USA-hoz, ám cserébe 1787-ben a Kontinentális Kongresszussal elfogadtatták az Északnyugati Rendeletet (*Northwest Ordinance*), amelynek 6. cikkelye kimondta, hogy az Ohio folyótól északra és a Mississippi folyótól keletre fekvő szövetségi területből kialakítandó államok viszont szabad államként csatlakoznak majd az unióhoz.¹²

Az 1787-es kompromisszum stabilitását jól mutatja, hogy 1804-ben, nem sokkal a Louisiana Franciaországtól történő megvásárlása után, már annyira erősnek látszott a rabszolgaság helyzete, hogy egy rabszolgaságot ellenző északi politikus ekkor már úgy

⁹A Somerset-ügy egy 1772-ben London-ban a Királyi Táblabíróság (Court of King's Bench) által meghozott precedens értékű ítélettel záruló polgári peres eljárás volt, amely arról rendelkezett, hogy az Egyesült Királyság területén, ahol az írott jog kifejezetten nem cikkelyezte be a rabszolgaság intézményét, nem kényszeríthette engedelmességre a tulajdonosa a birodalom más területén az ott hatályos jogszabályoknak megfelelően megvásárolt rabszolgáját. Az ügyről és annak amerikai fogadtatásával részletesen lásd Van Cleve, George: "Somerset's Case" and its Antecedents in Imperial Perspective In: Law and History Review, Vol. 24. No. 3. (Fall 2006) 601. - 645.

¹⁰Van Cleve (2010) 166. - 168.

¹¹Van Cleve (2010) 153.

¹²Northwest Ordinance (1787) Forrás <https://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=lljc&fileName=032/lljc032.db&recNum=352> (2017.10.13.)

nyilatkozott, hogy akár egy egész évszázadba is beletelhet a rabszolgaság eltörlése.¹³ A fenti aktivista azonban nem tudhatta, hogy jelentős részben éppen az itt kialakítandó államok jövőbeli státusával kapcsolatos politikai viták vezetnek el az amerikai politikai élet polarizálódásához és a politikai motivációjú erőszak megjelenéséhez.

MISSOURI KOMPROMISSZUM ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

A Missouri államiságával kapcsolatos vita azért számít jelentősnek, mert ez az volt első alkalom, amikor a washingtoni Kongresszusban éles vita kerekedett abból, hogy egy újonnan csatlakozó állam szabad vagy rabszolgatartó államként csatlakozzon-e az Unióhoz. A szabad és rabszolgatartó államok közti összecsapás első lövéseit James Tallmadge Jr.¹⁴ és John W. Taylor¹⁵ New York-i képviselők adták le, amikor egy a rabszolgatartó államok számára elfogadhatatlan feltételeket tartalmazó törvénymódosítást nyújtottak be a Képviselőházban. E módosító indítvány megtiltotta újabb rabszolgák bevitelét Missouriba és elrendelte a törvény hatályba lépése után született rabszolgák fokozatos felszabadítását is. Bár az indítvány a 3/5-ös kompromisszum rendelkezései miatt elbukott, de ezután minden egyes alkalommal, amikor e vitában a kérdés újból napirendre került, az északi államok képviselőinek 90 százaléka következetesen rabszolgaság kibővítése ellen szavazott.¹⁶

De miért is nőtt meg a századelőhöz képest azon északi képviselők száma, akik ellenezték azt, hogy Missouri rabszolgatartó államként csatlakozhasson az USA-hoz? Az egyik lehetséges tényező a rabszolgaság eltörlésért küzdő abolitionista mozgalom lehetne, de az 1810-es években ez a csoport még nem rendelkezett akkora befolyással, hogy ennyi képviselő véleményét megváltoztassa. Számukra a valódi problémát az jelentette, hogy az új állam területének jelentős része az Ohio folyó torkolatától északra feküdt volna, amit a legtöbb északi képviselő a szabad és rabszolgatartó államok közti de facto határvonalnak tekintett. Így egy rabszolgatartó Missouri egyszerre zárta volna el a szabad telepések útját nyugat felé vezető útját és ezzel párhuzamosan elősegíthette a rabszolgaság terjedését egy olyan régióban, ahol az eddig még nem volt jelen.¹⁷

A Missouri vitát végül egy újabb, ezúttal is két pilléren nyugvó kompromisszum zárta le, amelyek közül az egyik 1820-ban jóváhagyta a szabad Maine állam felvételét az Unióba, hogy a két oldal közti politikai egyensúly a rabszolgatartó államként csatlakozó Missouri felvétele után se rendüljön meg. A kompromisszum második eleme pedig azt mondta ki, hogy a Missouri déli határvonala két részre osztotta a Franciaországtól 1804-ben meg-

¹³Van Cleve (2010) 222.

¹⁴Amerikai demokrata-republikánus párti politikus (1778-1853), 1817-1819 között New York állam 4. választókerületének képviselője a Képviselőházban, 1825-1826 New York állam kormányzója

¹⁵Amerikai demokrata-republikánus párti politikus (1784-1854), 1813-1833 között New York állam 11. és 17. választókerületeinek képviselője a Képviselőházban, 1820-1821 és 1825-1827 között a Képviselőház elnöke,

¹⁶Van Cleve (2010) 231.

¹⁷Van Cleve (2009) 232.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

vásárolt és állammá még nem szervezett területet. Az ettől a vonaltól északra fekvő területeken, Missouri kivételével, mindörökké megtiltották a rabszolgaság terjedését, míg a vonaltól délre lévő területeken szabadon terjedhetett a második ipari forradalom által táplált gyapot boom miatt virágzó rabszolgaság intézménye.¹⁸

Bár a fenti kompromisszumot sokan üdvözltek, hiszen az újból helyreállította az USA belső nyugalomát, ám sokak nem voltak ennyire optimisták. E csoport egyik legismertebb tagja Thomas Jefferson volt, aki így fogalmazta meg az alkuval kapcsolatos aggályait:

„... Hosszú ideje nem olvastam újságokat és nem követtem a közügyek alakulását sem abban bízva, hogy ország jó kezekben van abban a rövid időszakban, amíg e földön élek. De ez a vita kapcsán egy tűzvészre figyelmeztető harangzúgás ütötte meg a fületem, ami felébresztett és megrettentett. Ugyanis a harang, amit hallani véltem nem volt más, mint Uniónk lélekharangja, amelyet most ideig-óráig elcsendesítettek egy átmeneti tűzszünettel, de ez nem lehet végső megoldás. Ugyanis a most meghúzott fizikai vonalhoz számtalan olyan súlyos erkölcsi és politikai meggyőződés is kapcsolódik, amelyeket ha már kialakítottak eltörölni már nem lehet. Ráadásul minden egyes újabb konfliktus csak egyre jobban mélyíteni fogja e feszültséget.”¹⁹

Jefferson sok más kortársához hasonlóan jó jósnak bizonyult, hiszen a Missouri kompromisszum elfogadását követően egyre feszültebbé váló légkörben a következő két évtizedben egyre több olyan politikai motivációjú erőszakos tettet következett el, amelyek még inkább kiélezték a rabszolgasággal kapcsolatos politikai vitát.

A NAGY FÉLELEM – ERŐSZAKKAL A RABSZOLGASÁG ELLEN

Az egyik első, jelentős politikai következményekkel járó erőszakos eseménysorra a dél-karolinai Charlestonban került sor, ahol kis híján bekövetkezett az, amitől a déli államok lakossága és politikusai leginkább rettegetek. Ugyanis a város rendvédelmi szerveinek 1822 júniusában letartóztattak egy Denmark Vesey nevű felszabadított rabszolgát, aki a hatóságok állításai szerint társaival együtt rabszolga felkelést akart kirobbantani a városban. A hatóságok által a nyilvánosság elé tárt tervek arról számoltak be, hogy július 14-én éjjel az összeesküvésbe bekapcsolódó rabszolgák előbb meggyilkolták volna a gazdáikat, majd átvágták volna magukat a kikötőig, ahonnan Haitibe hajóztak volna és ott kerestek volna menedéket. Az összeesküvők és állítólagos összeesküvők elfogása után következhetett a véres megtorlás, aminek részeként 1822 júniusában Veseyt és 34 társát halálra ítélték és kivégezték.²⁰

A Vesey-eset után néhány évvel a déliek egy része elérkezettnek látta az időt arra, hogy a hagyományos veszélyforrásnak tekintett felszabadított rabszolgák mellett

¹⁸Van Cleve (2010) 225.

¹⁹Thomas Jefferson John Holmesnak írott levele, 1820. április 22. Forrás: <https://www.loc.gov/exhibits/jefferson/159.html> (2017.10.18.)

²⁰Egerton, Douglas R: Abolitionist or Terrorist, 2014. Forrás: <https://www.nytimes.com/2014/02/26/opinion/abolitionist-or-terrorist.html> (2017.10.19.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

lecsapjanak az ekkor még aránylag kis befolyással rendelkező abolicionista mozgalom tagjaira is, akik a rabszolgaság azonnali eltörlését követelték. Az első ismert esetre 1827. január 9-én került sor a marylandi Baltimore-ban, ahol Austin Woolfolk a város egyik legbefolyásosabb rabszolga kereskedője súlyosan bántalmazta a kvéker Benjamin Lundy-t, a városban 1824 óta megjelenő *Genius of Universal Emancipation* című rabszolgaság ellenes lap kiadóját. A Lundy-t megtámadó kereskedő ugyan bűnösnek vallotta magát az ellene indított büntetőeljárásban, de enyhítő körülményként azt hozta fel, hogy őt az áldozat súlyosan provokálta és csak ezért követte el a tettet. Úgy tűnik a bíróságot meggyőzte Woolfolk védekezése, hiszen súlyos testi sértésért pusztán 1 dollárnyi pénzbüntetésre és a bűnügyi költségek megtérítésére ítélte őt a bíróság.²¹

Azonban Lundy-t a fenti inzultus sem tántorította el és 1828-ban egy rövid ideig a fiatal William Garrisonnal, aki hamarosan az abolicionista mozgalom egyik legfontosabb alakjává vált, közösen szerkesztették a *Geniust*, amiben Garrison röviden így foglalta össze a rabszolgasággal kapcsolatos nézeteit: „A rabszolgákat megilleti az azonnali és teljes szabadság, így minden egyes olyan pillanat, amit rabként kell tölteniük zsarnoki és szükségtelen.” A kettejük együttműködése nem bizonyult hosszú életűnek, mert Garrison jobbnak látta, hogy a rabszolgatartó Marylandból a sokkal biztonságosabb Bostonba helyezze át a székhelyet, ahol 1831-ben megalapította *Liberator* címmel a saját lapját, amiben nyíltan kijelentette: „Tisztában vagyok, hogy sokan sérelmezik írásaim szigorú hangnemét, de nincsen talán okom a keménységre? Olyan szigorú leszek, mint az igazság és abból egy jottányi sem engedek. E témával kapcsolatban nem fogok mérsékelten gondolkodni, beszélni vagy írni. Nem, nem és nem.”²²

A fehér abolicionistáknál is aggasztóbb volt a déli elit számára David Walker *Appeal to the Coloured Citizens of the World, but in Particular, and Very Expressly, to Those of the United States of America* című művének megjelenése, amely isteni büntetéssel és végidőkbe illő pusztítással fenyegette meg a rabszolgatartókat, valamint súlyos kritikával illette a fehér politikai elitet, a saját testvéreik elnyomásában résztvevő többi feketét, a lelkészeket és a szabad feketék kolonizálását támogató társaságok tagjait egyaránt. De a déli véleményformáló körök attól rettentek meg igazán, hogy a mű szerzője egy Bostonban élő szabad fekete lakos volt, ami miatt sokkal nagyobb hatása lehetett a rabszolgákra bármilyen fehér politikai aktivistánál.²³

Végül 1831. augusztus 22-én Virginiában bekövetkezett minden rabszolgatartó rémálma, amikor egy Nat Turner nevű rabszolga és társai egy véres felkelést robbantottak ki és a felkelés során a rabszolgák alig 24 óra alatt 11 ültetvényen 55 fehér lakost gyilkoltak meg. A válsághelyzetben a kormányzó fegyverbe hívta a milíciát, ami gyorsan helyre

²¹Rosen, Bruce: *Abolition and Colonization, The Years of Conflict In: Phylon Vol. 33. No. 2. (2nd Qtr. 1972.) 177-192., 1972. 182.*

²²Rosen (1972) 182-183.

²³Drescher, Seymour: *Abolition A History of Slavery and Antislavery*, Cambridge University Press, New York, 2009. 143.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

állította a törvényes rendet, bár Turner elfogására még közel két hónapot kellett várni. A felkelés leverése hamarosan eljött az igazságszolgáltatás és a bosszúállás ideje is, hiszen a bíróság Nat Turnert kötél általi halálra és megnyúzásra, míg 54 másik vélt vagy valós bűntársát pedig halálra ítélte. Azonban a lázadás leverésével párhuzamosan megkezdődött egy olyan heves önbíráskodási hullám is, amit még az állam kormányzója sem tudott leállítani, aminek részeként a milícia tagjai 15 elfogott lázadót bírósági ítélet nélkül lefejeztek és a feszült légkörben az érintett terület fehér lakossága két-háromszáz ártatlan rabszolgát lincselte meg.²⁴

POLITIKAI VITA ÉS TUDATOS POLITIKAI ERŐSZAK AZ 1830-AS ÉVEKBEN

Azonban míg a rabszolgatartó államok a Nat Turner felkelés által okozott traumát igyekeztek kiheverni, az északi szabad államokban egy olyan változás indult meg, aminek legfontosabb célja a rabszolgaság intézményének felszámolása volt. Ez a változás két tényező miatt alakulhatott. Egyrészt William Garrison személyében végre egy karizmatikus vezető került az abolicionista mozgalom élére, másrészt pedig a nemzetközi körülmények is hihetetlenül kedvezően alakultak számukra. Ugyanis éppen ekkor kerül sor Nagy Britanniában a rabszolgaság elleni sikeres küzdelem utolsó összecsapásaira, amikor a brit aktivisták például egy 800 000 brit nő aláírását tartalmazó petíciót nyújtottak be a Lordok Házának, amelyben természetesen a rabszolgaság azonnali eltörlését követelték.²⁵

Miután 1833-ban a brit parlament elfogadta a rabszolgaság eltörléséről szóló törvényt Garrison és társai elérkezett látták az időt arra, hogy lépjenek. Így 1833 decemberében megalapították az *American Anti Slavery Society*-t (Amerikai Rabszolgaság Ellenes Társaság – AASS), amely az első olyan országos szervezet volt az USA-ban, amelyet kifejezetten a rabszolgaság felszámolásáért akart küzdeni. Az AASS alapítói azt tűzték ki célul, hogy öt év alatt olyan nagy társadalmi támogatásra tegyenek szert, ami brit társainak 50 év alatt sikerült. Ez elsőre lehetetlen célkitűzésnek tűnt, azonban az AASS feladatát megkönnyítette, hogy átvehették az elmúlt évtizedek alatt legeredményesebbnek bizonyult brit módszereket és számíthattak a munka nélkül maradt brit aktivisták segítségére is. Ilyen háttér mellett nem meglepő, hogy 1840-re az AASS elérte a célját, hiszen a kezdeti 63 fő helyett ekkorra a szervezet 1 346 csoportba tömörülő 100 000 tagja és az általuk terjesztett 3 millió pamflet valós politikai tényezővé tette őket a rabszolgaság elleni küzdelemben.²⁶

A szervezet befolyásának növekedését jelzi, hogy amikor a brit példát követve megindították első petíciós kampányukat, amelynek aláírói arra kérték a Kongresszust, hogy Washington D.C.-ben töröljék el a rabszolgaságot, hiszen itt a szövetségi

²⁴Wood, L Maren – Walbert, David (é.n.) Nat Turner's Rebellion Forrás <http://www.learnnc.org/lp/editions/nchist-newnation/4574> (2017. 10.06.)

²⁵Drescher(2009) 295.

²⁶Drescher (2009) 304.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

törvényhozást nem kötötte egyetlen tagállam rabszolgassággal kapcsolatos törvénye sem.²⁷ Az AASS befolyását jól jelzi, hogy ezekben az években olyan sok petíciót sikerült eljuttatniuk a törvényhozóknak, hogy egy az 1930-as években a Kongresszusi Könyvtárban dolgozó történész azt tapasztalta, hogy a könyvtár egyik fűtője ilyen petíciókat használt gyűjtősnak, mivel szerinte annyi volt belőlük, hogy senkinek sem fognak hiányozni.²⁸

A petíciós kampány hatásának vizsgálata előtt érdemes megvizsgálni, hogy az 1830-as években milyen hárszabályi eszközök álltak a képviselők rendelkezésére egy kényes kérdést feszegető petíció kezelésére. Az egyik opció az volt, hogy miután a képviselő felolvasta az aláírók kérését, amit a ház tudomásul vett, a hivatalos közlönyben kinyomtatta, majd kiadta azt a témában illetékes bizottságnak vizsgálatra. Ezután a petíció vagy békés és csendes halált halt a törvényhozás útvesztőiben vagy pedig tényleg eljutott a bizottság elé, amely érdemi választ adott a petícióra. A bizottságoknak a rabszolgassággal vagy a rabszolga kereskedelemmel foglalkozó petíciók esetében természetesen mindig elutasító természetű volt.²⁹

A Képviselőház másik megoldása az volt, hogy petíciót többségi szavazással levették az ülés napirendjéről, ahova csak minősített többséggel lehetett visszahelyezni azt. E megoldás legfontosabb előnye az volt, hogy így sokkal gyorsabban lezajlott az egész eljárás, ami nem terhelte annyira a Nat Turner felkelés óta kissé paranoiddá vált déli képviselők idegrendszerét sem.³⁰

Csak hogy 1835 novemberében, amikor egyértelművé vált, hogy egy szervezett rabszolgasság ellenes kampány indult meg, James Henry Hammond³¹ egy harmadik módszert ajánlott a rabszolgasság kérdésével foglalkozó petíciók kezelésére. Szerinte a háznak formálisan el kellett volna utasítania a petíciók befogadását mivel: „Ő szeretne véget vetni ezeknek a petícióknak. Ő nem tud addig ülni és kivárni, amíg az összes petíciót elbírálják, miközben neki el kell tűrnie azt, hogy a kérvényeket aláíró tudatlan fanatikusok folyamatosan sértegethessék a déli nép jogait.” A fiatal és tapasztalatlan politikus javaslatának az a nem várt következménye lett, hogy az elkövetkező kilenc évben egyre többször kellett a Tisztelt Ház tagjainak a korábban tabutémának számító rabszolgasság kérdésével, illetve a petíciós joggal kapcsolatban éles vitákat lefolytatniuk, ami érthetően egyre feszültebbé tette a politikai közéletet.³²

A törvényhozási vitákkal párhuzamosan a rabszolgassággal kapcsolatos politikai konfliktus fizikai erőszakos cselekményekhez is elvezetett. Ugyanis a rabszolgassággal

²⁷Miller, William Lee: *Arguing about Slavery The Great Battle in the United States Congress*, Alfred Kopf, New York, 1996, 110-111.

²⁸Miller (1996) 307.

²⁹Miller (1996) 29.

³⁰Miller (1996) 32.

³¹Amerikai demokrata párti politikus (1807-864), 1835-1836 Dél-Karolina 4. választókerületének képviselője a Képviselőházban, 1842-44 Dél-Karolina kormányzója, 1857-1860 Dél-Karolina szenátora a szövetségi Szenátusban

³²Miller (1996) 33

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

kapcsolatos status quo fenntartásában és az 1836-os elnökválasztás megnyerésében érdekelt Demokrata Párt szimpatizánsai erőszakos eszközök eszközöket is bevetettek a rabszolgaságellenes mozgalom terjedésének lelassítására. A demokrata párt által az USA északi államaiban alkalmazott eszközök között szerepelt az AASS gyűléseinek erőszakos feloszlata, a mozgalmat támogató személyek otthonának feldúlása és kirablása, illetve a abolicionista szónokok bántalmazása vagy megalázása is. Azonban egyetlen 1837-es példától eltekintve, amikor az Ohio állambeli Cincinnati városában történő zavargás során meggyilkolták Elijah Lovejoy-t, egy a városban kiadott rabszolgaságot ellenző lap tulajdonosát, a rabszolgasághoz kapcsolódó erőszakos cselekedetek nem követeltek több emberéletet, hiszen a zavargásokban résztvevői ellenfeleiket megfélemlíteni és nem megsemmisíteni akarták.³³

A fenti tudatosan alkalmazott politikai erőszakkal szemben az USA déli államaiban egy teljesen eltérő mintát tapasztalhatunk, amit jól illusztrál egy Virginiában megjelenő lap, a *Richmond Compiler*, következő idézete: „a közvélemény legyen nagyon óvatos, nehogy felháborodását egy olyan ártatlan áldozaton vezesse le, akinek az az egyetlen bűne, hogy ugyanúgy hívják mint egy ismert zavarkeltőt.” Ilyen közhangulat mellett nem véletlen, hogy délen sokkal többen estek áldozatul a rabszolgaság ellenes zavargásoknak, hiszen a déli közvélemény mindenkít aki akár legkisebb mértékben is kritizálni merte a rabszolgaság intézményét abolicionistának minősített. Azonban a rabszolgatartó államokban politikai erőszakos cselekmények áldozatául esett személyek 60 százalékát, még e meglehetősen tágan megfogalmazott csoportba sem lehetett besorolni, hiszen az elkövetőknek itt nem kellett jelentős politikai árat fizetnie néhány esetleg ártatlannak bizonyuló áldozat miatt.³⁴

A KANSAS-NEBRASKA ACT ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Bár az 1840-es évek elejétől az új amerikai pártrendszer megszilárdulásával párhuzamosan valamelyest csökkent a politikai erőszak mértéke az Amerikai Egyesült Államokban, de az USA két nagy régiója közti politikai megosztottság egyre növekedett. Ezt jól illusztrálja, hogy 1850-es évek elején, Texas rabszolgatartó államként történő csatlakozása után, a Republikánus Párt politikusai már azzal riogatták szavazóikat, hogy újabb rabszolgatartó államok csatlakozása esetén az USA-ban veszélybe kerül az északi államok polgárainak szabadsága és maga a köztársasági államforma is.³⁵

Amikor ebben a feszült légkörben a Kongresszus 1854-ben úgy határozott, hogy Nebraskát és Kansast szövetségi területek esetében felfüggesztette a Missouri kompromisszum előírásait, amely alapján Kansas és Nebraska is csak szabad államként csatlakozhatott volna az USA-hoz. Ehelyett a szövetségi törvényhozók a népszuverenitás

³³Grimsted, David, *American Mobbing 1828 -1861 Towards Civil War*, Oxford University Press, New York Oxford, 1998. 35-38.

³⁴Grimsted (1998) 115-117.

³⁵Miller (1996) 497.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

elvét követve a két terület lakosaira bízták azt, hogy szabad vagy rabszolgatartó államként akarnak e csatlakozni az Amerikai Egyesült Államokhoz.³⁶

Csakhogy az északi képviselők zöme számára ez a helyzet kísértetiesen hasonlított a Missouri-kompromisszum idején történetekre, amikor egy gyáva kongresszus nem szállt szembe a déli államokkal egy olyan területtel kapcsolatban, ami jogszerűen az északot illette volna meg. Ráadásul az északiak tisztában voltak azzal is, hogy a rabszolgaspárti erők sokkal kedvezőbb helyzetből indulnak a népszuverenitási versenyben, hiszen nekik nem kellett akár több ezer mérföldet utazniuk, hogy a befolyásukat érvényesítéséhez, hiszen az egyetlen Kansással határos állam éppen a rabszolgatartó Missouri volt.

A rabszolgatartók államok számára azért volt különösen veszélyes egy szabad Kansas, mivel ha az új állam elfogadja a Somerset-precedenset, akkor egy szökött rabszolgának elegendő lett volna Kansasbe jutni, ahol azonnal ugyanúgy szabaddá vált volna, mintha a kanadai határt lépte volna át. Ugyan a rabszolgatartók többsége nem akart Kansasbe költözni, hiszen az nem volt kifejezetten ideális terület az ültetvényes gazdálkodás számára, viszont nem akartak lemondani arról, hogy ott rabszolgáikkal letelepedhessenek és a rabszolgatartó Kansas erősítette volna a dél kongresszusi befolyását is.³⁷

Kansas esetében egy további komplikációt jelentett, hogy sok a területre érkező bevándorlót nem a politika, hanem a meggazdagodása motiválta és pusztán a legtöbb, jó minőségű földet akarták a lehető legolcsóbban megszerezni, ami szükségszerűen számtalan feszültség forrása lett. Az ilyen helyzet kezelése normális esetben a rendvédelmi szervek feladata lett volna, ám a politikai konfliktus miatt egészen 1855 júliusáig kellett várni egy választott törvényhozás megalakulására, amely végre megkezdhette a terület saját törvényeinek elfogadását és egy rendvédelmi szervezet felállítását. Egy ilyen hosszú ex lex állapot azonban érthetően elfogadhatatlan volt a legtöbb telepes számára, így közrend megóvására fegyveres csoportokat hoznak létre, amelyeket ha szükség úgy kívánta a két politikai erő is szívesen felhasznált. Így 1854 végére Kelet Kansasban több, egymással szemben ellenséges fegyveres politikai csoport, nézett egymással farkasszemet, ami egy olyan puszkaporos hordóhoz tette hasonlatossá a régiót, ahol csak egy szikrára volt szükség az elegy felrobbanásához.³⁸

A szikrához szükséges kovakövet a Kansasban 1854 novemberében megtartott választás biztosította, ami egyértelműen a rabszolgaság párti jelölt, John Whitfield győzelmével zárult, aki a leadott 2 830 szavazatból 2 248-at nyert el, míg legközelebbi riválisa csak 305-öt. A szavazás eredményével azonban volt egy jelentős probléma, hiszen

³⁶Wunder, John R – Ross, Joanne M: Chapter One "An Eclipse of the Sun" The Nebraska – Kansas Act Historical Perspective In: Wunder, John R – Ross, Joanne M (szerk) Nebraska-Kansas Act of 1854, University of Nebraska Press, Lincoln, 2008. 2.

³⁷Mullis, Tony R: Peacekeeping on the Plains Army Operations in Bleeding Kansas, University of Missouri Press, Columbia, 2004. 38.

³⁸Mullis (2004) 40-41.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

ekkor legfeljebb 1 500-2 000 felnőtt férfi élt az új szövetségi területen, azaz Whitfield támogatói túlzottan sok választási csalást követtek el a siker garantálása érdekében.³⁹

A szabad Kansast akaró erőknek a választás után gyors önvizsgálatot kellett tartaniuk, hiszen, amint azt a *New York Tribune* is kifejtette: „Mi nagyon sokat beszéltünk arról, hogy telepeseket kell küldenünk Kansasbe, de a szükséges munkát annak ellenére sem végeztük el, hogy rendelkezünk a feladat elvégzéséhez szükséges összes erőforrással.”⁴⁰ Az elcsalt választás után a szabad Kansast akaró telepések úgy döntöttek, hogy nem tekintik legitimnek az 1854 novemberében megválasztott kansasi törvényhozást, ehelyett ők is területi képviselőket választottak, elfogadták a szabad Kansas tervezett alkotmányát és a gyakorlatban egy ellenkormányt működtettek az általuk ellenőrzött területeken.⁴¹

A két oldal végül azután csapott össze először, amikor a törvényes rend helyreállítására a Washington által kinevezett területi kormányzó 1855. november végén elrendelte, a zömmel a rabszolgaságot támogató személyeket tömörítő, Kansasi Állami Milícia mozgósítását. E milícia tagjai a hivatalos feladatuk végrehajtásával párhuzamosan a vélt vagy valós ellenfeleikkel is igyekeztek leszámolni. Természetesen a másik oldal nem nézte ezt tétlenül, ők is összegyűjtötték a saját fegyvereseiket, azaz minden adott volt, egy helyi fegyveres konfliktus kirobbanásához.⁴²

Ilyen feszült légkörben tűnt fel a színen a New York államból frissen érkezett, ekkor 55 éves, John Brown, aki hamarosan országszerte ismert karakterré vált. De mit is tett John Brown Kansasben, ami miatt 1856-ra az egész ország megismerte a nevét? Először is alig néhány nappal a megérkezése után, a csoportja által hozott fegyverek fontos szerepet játszottak a szabad kansasiak által megtartott alternatív törvényhozási választás biztosításában. Majd 1855 decemberében figyeltek fel rá, amikor a rabszolgaspárti erők körülvették a szabad Kansas egyik központjának számító Lawrence városát. Ekkor Brown, immár az egyik szabad Kansast akaró fegyveres csoport századosaként, fontos szerepet játszott a város felmentésében és a vérontás megelőzésében.⁴³

Brown 1856 májusáig nem tett semmi olyat, ami miatt újból bármely újság címlapjára kerülhetett volna, pusztán a saját fegyvereseivel tett meg mindent azért, hogy megvédje a szabad Kansast akaró telepeseket a másik fél támadásaitól. Azonban, amikor 1856 májusában egy konföderációs milícia könnyedén kifosztotta Lawrence városát, John Brown hamarosan az újságok címlapján találta magát. Ugyanis a déliek támadása után Brown elérkezettnek látta az időt, hogy bosszút álljon az ellenségen. A modern terroristákhoz hasonlóan Brown sem az ellenfél főerőit támadta meg, ehelyett inkább néhány puha célpontot választott, amikor ő és emberei egy 1856. május 24-én éjjel végrehajtott

³⁹Mullis (2004) 49.

⁴⁰Mullis (2004) 51.

⁴¹Mullis (2004) 57.

⁴²Mullis (2004) 157.

⁴³Horowitz, Tony: *Midnight Rising John Brown and the Raid that Sparked the Civil War*. New York. Henry Holt and Co., 2011. 43-44.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

büntetőexpedíció keretében 3 a rabszolgaságot támogató család farmján összesen 5 rabszolgaságot támogató felnőtt férfit gyilkoltatott meg különös kegyetlenséggel.⁴⁴

A májusi gyilkosságok után Brown és emberei sem maradtak ki az ezekben a hónapokban igazán fellángoló erőszakos eseményekből. Ebben az időszakban történt meg az, ami Brownt a rabszolgaság elleni küzdelem egyik hőségévé tette. A konkrét eseményre 1856 augusztusában került sor, amikor Brown és 40 embere aránylag hosszú ideig képes volt megvédeni Ossawatomie városát egy jobban fegyverzett és létszámfölényben lévő ellenféllel támadásai ellen, bár a túlerővel szemben végül fel kellett adnia várost.⁴⁵

A fenti teljesítmény értékét az is növeli, hogy az előző nap Brownt hatalmas személyes tragédia érte, mivel akkor egy, a rabszolgaságot támogató, fegyveres meggyilkolta fiát, Fredericket. De ez a súlyos veszteség sem tántorította el Brownt a harc folytatásától, hiszen ő úgy érezte, hogy egy olyan isteni küldetést hajt végre, amiért akár az életét is hajlandó feláldozni. A kansas események után Kansas szabad államként csatlakozhatott az Unióhoz 1861-ben, Brown már egy újabb, a korábbiaknál sokkal nagyszabásúbb terv kidolgozásába fogott, amikor azt tervezte, hogy a rabszolgaság elleni háborúját Afrikában, azaz a déli államok területén folytatja.⁴⁶

John Brown „afrikai” hadműveletére végül 1859. október 16-18. került sor, amikor Brown és 18 embere elfoglalta a virginiai⁴⁷ Harpers Ferry-ben levő szövetségi fegyvergyárakat és fegyverraktárakat. Brown eredeti célja az volt, hogy az itt zsákmányolt fegyverekkel felfegyverezi a környéken élő rabszolgákat, egy rabszolgafelkelést robbant ki, ami elősegítheti az általa gyűlölt intézmény megszűnését az Egyesült Államokban. Azonban Brown erői elégtelennek bizonyultak a terv megvalósításához, mivel az itt élő rabszolgák nem csatlakoztak hozzá, a virginiai kormány és a helyi lakosság gyorsan mozgósította a milíciát, ami körbezárta Brownt és embereit. A fegyveres küzdelem záróakkordjaként a városba érkezett 88 tengerészgyalogos élén, Robert E Lee⁴⁸ ezredes, aki október 18-án kulcsszerepet játszott Brown legyőzésében és elfogásában.⁴⁹

Ugyanakkor Brown olyan mélyen hitt abban, hogy nemcsak az ügy volt igazságos amiért küzdött, hanem az az erőszakos módszer is, amit a cél elérése érdekében választott, hogy még a saját kivégzésének reggelén is a következően fogalmazott „Én John Brown biztos vagyok abban, hogy a bűnös föld bűneit egyedül a vér tudja lemosni. Én eddig hiúságomban azt hittem, hogy ezt a célt jelentős mennyiségű vér kiontása nélkül is el lehet érni.”⁵⁰ Brown remek jósnak bizonyult, hiszen kevesebb, mint két évvel a kivégzése

⁴⁴Horowitz (2011) 50.

⁴⁵Horowitz (2011) 55.

⁴⁶Horowitz (2011) 56.

⁴⁷Ma Harpers Ferry már Nyugat-Virginia államban található

⁴⁸Amerikai hivatásos katona (1807-1870), az amerikai polgárháború idején a Konföderáció erőinek főparancsnoka

⁴⁹Horowitz (2011) 168.

⁵⁰Blakeslee Gilpin, Robert: American Racial Terrorism from Brown to Booth to Birmingham. In: Law, Randall David szerk. The Routledge History of Terrorism, Routledge, Oxford-New York 143-155, 2015. 143-144.

után kirobbant az amerikai polgárháború, amiben több amerikai katona esett el, mint a két világháborúban összesen. E hatalmas véráldozat azonban meghozta azt az eredményt, amiért Brown is az életét adta, a rabszolgaság intézményének végleges eltörlését.

ÖSSZEZÉS

A tanulmány legfontosabb kérdése, hogy terrorista tevékenységnek minősíthetjük-e korábbi oldalakon bemutatott politikai indítékokból elkövette erőszakos cselekedeteket? Amely értékelés nem függhet attól, hogy azt fegyveres rabszolgák, az ő megbüntetésükre indult déli katonák vagy civilek, egy Baltimore-i rabszolga-kereskedő, egy északi vagy déli lincselni igyekvő tömeg vagy John Brown és emberei követték, hiszen az áldozatok számára lényegtelen, hogy milyen indítékból lettek egy politikai indítékokból elkövetett agresszív cselekedetek áldozatává.

A legnagyobb kihívást e téren a fenti kérdés megválaszolásakor az okozza, hogy nincsen egy általános, mindenki által elfogadott és jól használható terrorizmus definíciónk. A probléma nagyságát jól jelzi, hogy a Schmid, Jongman és társai által 1988-ban megjelentetett monográfia még csak 109 terrorizmus definíciót sorolt fel,⁵¹ míg a 2011-ben kiadott *Routledge Handbook of Terrorism Research* már 260 terrorizmus meghatározást ismer. Az utóbbi kötet szerzői kísérletet tettek egy tudományosan pontos terrorizmus fogalom megalkotására, de ezt a célt csak egy közel 600 szó hosszúságú szócikkkel tudták megvalósítani.⁵²

A definíciók összehasonlítása során pusztán azt a két következtetést lehet levonni, hogy két dolog közös a terrorista cselekményekben, egyrészt az erőszak alkalmazásának a ténye⁵³ és a látványos erőszakos cselekedetek dicsőítése. Hiszen mi is egy terrorista végcélja? Az, hogy egy aránylag kis számú célcsoport ellen elkövetett látványos támadással elérje a többség véleményének a terroristák elképzelése szerinti irányba fordulását.⁵⁴

Egy ehhez meglehetősen hasonló gondolatot már Fjodor Kropotkin, az anarchizmus egyik szellemi vezetője, is megfogalmazott az 1880-ban megjelent *A lázadás szelleme* című esszéjében: „Amikor egy országban forradalmi helyzet alakul ki, még mielőtt a tömegek kellően felébrednek ahhoz, hogy erőszakos utcai tüntetéseken, lázadások és felkelések formájában fejezzék ki magukat, a kisebbségek akcióival sikerül felébreszteni a

⁵¹Bruce, Gregor Definition of Terrorism Social and Political Effects In: *Journal of Military and Veteran's Health*, Vol. 21. No. 3 (May 2013), pp. 26–30, 27.

⁵²Schmid, Alex P, The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism In: *Perspectives on Terrorism Volume 6 Issue 2* (2012) forrás:

<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/schmid-terrorism-definition> letöltve 2017. május 25.

⁵³Bruce (2013) 30.

⁵⁴LAW, Randall D. szerk. *The Routledge History of Terrorism*, Oxford-New York, Routledge, 2015. 2.

függetlenségnek azt az érzését és az elszántságnak azt a szellemét, ami nélkül semmilyen forradalom nem bontakozhat ki.”⁵⁵

A terrorizmus fogalmának áttekintése után számomra elég egyértelműnek tűnik, hogy a tanulmányban megnevezett bemutatott erőszakos cselekményeket elkövetők mindegyikét, így a Frederick Douglass által piedesztálra emelt John Brownt is, nyugodtan minősíthetjük terroristának, hiszen látványos, erőszakos akciókkal akarták elérni a saját politikai céljuk, a rabszolgaság intézményének eltörlését vagy annak hosszú távú prolongálását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK ALKOTMÁNYA (1787) Forrás: http://zskfink.uw.hu/nk/usa__alkotmany.pdf (2017. 10.07.)
2. BLAKESLEE GILPIN, Robert: American Racial Terrorism from Brown to Booth to Birmingham. In: LAW, Randall David szerk. The Routledge History of Terrorism, Routledge, Oxford-New York 143. - 155., 2015.
3. BRUCE, Gregor Definition of Terrorism Social and Political Effects In: Journal of Military and Veteran's Health, Vol. 21. No. 3 (May 2013), 26. – 30.
4. BRYAN, Daniel: Are the Causes of Shays' Rebellion Fairly Portrayed? 2012. Forrás: <https://www.americanhistoryusa.com/are-causes-of-shays-rebellion-fairly-portrayed/>
5. DOUGLASS, Frederick (1881) John Brown : An address by Frederick Douglass, at the fourteenth anniversary of Storer college, Harper's Ferry, West Virginia, May 30, 1881 Forrás: [http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/murray:@field\(DOCID+@lit\(lcrbmrpt2309div1\)\)](http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/murray:@field(DOCID+@lit(lcrbmrpt2309div1))) (2017. szept 18.)
6. DRESCHER, Seymour: Abolition A History of Slavery and Antislavery, Cambridge University Press, New York, 2009.
7. EGERTON, Douglas R: Abolitionist or Terrorist, 2014. Forrás: <https://www.nytimes.com/2014/02/26/opinion/abolitionist-or-terrorist.html> (2017.10.19.)
8. GRIMSTED, David, American Mobbing 1828 -1861 Towards Civil War, Oxford University Press, New York Oxford, 1998.
9. HOROWITZ, Tony: Midnight Rising John Brown and the Raid that Sparked the Civil War, New York, Henry Holt and Co., 2011.
10. KROPOTKIN, Fjodor (1880) A Lázadás szelleme forrás <http://mek.oszk.hu/02000/02003/html/nter1822.htm> (2017. május 25.)
11. LAW, Randall David (szerk.) The Routledge History of Terrorism, Routledge, Oxford-New York, 2015
12. MILLER, William Lee: Arguing about Slavery The Great Battle in the United States Congress, Alfred Kopf, New York, 1996.

⁵⁵KROPOTKIN, Fjodor (1880) A Lázadás szelleme forrás <http://mek.oszk.hu/02000/02003/html/nter1822.htm> letöltve 2017. május 25.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

13. MULLIS, Tony R: Peacekeeping on the Plains Army Operations in Bleeding Kansas, University of Missouri Press , Columbia, 2004.
14. NORTHWEST ORDINANCE (1787) Forrás <https://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=lljc&fileName=032/lljc032.db&recNum=352> (2017. okt 13.)
15. ROSEN, Bruce: Abolition and Colonization, The Years of Conflict In: Phylon Vol. 33. No. 2. (2nd Qtr. 1972.) 177 – 192.
16. SCHMID, Alex P, The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism In: Perspectives on Terrorism Volume 6 Issue 2 (2012) forrás: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/schmid-terrorism-definition> (2017. május 25.)
17. THOMAS JEFFERSON John Holmesnak írott levele, 1820. április 22. Forrás: <https://www.loc.gov/exhibits/jefferson/159.html> (2017. október 18.)
18. VAN CLEVE, George William: A Slaveholders' Union Slavery, Politics, and the Constitution in the Early American Republic. The University of Chicago Press. Chicago London, 2010.
19. VAN CLEVE, George: "Somerset's Case" and its Antecedents in Imperial Perspective In: Law and History Review, Vol. 24. No. 3. (Fall 2006) 601. - 645.
20. WOOD, L Maren – WALBERT, David (é.n.) Nat Turner's Rebellion Forrás <http://www.learnnc.org/lp/editions/nchist-newnation/4574> (2017. okt 6.)
21. WUNDER, John R – ROSS, Joanne M: Chapter One "An Eclipse of the Sun" The Nebraska – Kansas Act Historical Perspective In: WUNDER, John R – ROSS, Joanne M (szerk) Nebraska-Kansas Act of 1854, University of Nebraska Press, Lincoln, 2008.